

Hoogleraar TU Delft

en gastredacteur dossier Marktwerking

Marktwerking en marktordening staan al decennia lang hoog op de politieke agenda en dat zal ongetwijfeld ook in de komende kabinetperiode het geval zijn. Dat geldt voor het mededingingsbeleid met betrekking tot de 'gewone' sectoren, zoals benzinepompen, boekhandels, fietsenmakers en de advocatuur, maar in het bijzonder voor de sectoren met een hoog gehalte van marktfalen en 'publiek belang'. Dat zijn de sectoren waar sprake is van natuurlijke monopolies, collectieve goederen, externe effecten, incomplete markten en informatieasymmetrie, waar traditioneel de overheid een prominente rol speelt. In Europa is in het verleden in de telecommunicatie, energie, openbaar vervoer en dergelijke gekozen voor verticaal geïntegreerde overheidsbedrijven, die door ministeries werden aangestuurd. De *public utilities* werden strak van bovenaf geleid en waren over het algemeen effectief (de dienst werd met grote zekerheid geleverd), maar niet efficiënt. De telefoon werkte goed, maar het was even wachten op een aansluiting en de kleur was zwart. Marktwerking zou leiden tot het verdwijnen van wachtlijsten, het verruimen van de keuze voor de consument en bovendien tot voortdurende innovatie. Omdat het vaak om complexe technische, politieke, economische systemen gaat en de dienstverlening veelal specifieke publieke belangen dient, is steeds de vraag aan de orde hoe de marktwerking zodanig kan worden geordend dat niet alleen private, maar ook publieke belangen worden gediend. Marktwerking en

marktordening zijn twee kanten van dezelfde medaille. De indruk bestaat dat de eerste stappen op weg naar meer marktwerking sterk ideologisch gekleurd waren. De overheid moest worden teruggedrongen (deregulering en privatisering) en liberalisering van de markt zou concurrentie introduceren, zoals wij die uit de economische tekstboeken kennen. Er bestond een bijna grenzeloos vertrouwen in het aanpassingsvermogen van de markt. Er valt momenteel een groeiende weerstand waar te nemen tegen het verder doorvoeren van marktwerking in sectoren die traditioneel in overheidshanden waren. Werknemers voelen zich in hun werkgelegenheid bedreigd (privatisering in openbaar vervoer), sectoren worden speelbal in handen van speculanten (energiecrisis in Californië) en de kosten van toezicht en regulering blijken de pan uit te kunnen rijzen (toekomstige situatie in de elektriciteitssector?). Duidelijk wordt dat de resultaten niet onverdeeld positief zijn en dat dieper inzicht nodig is in de specifieke kenmerken van de sectoren alvorens volgende stappen gezet worden. Voorzichtigheid geboden dus. In dit dossier wordt een groot aantal sectoren met uiteenlopende karakteristieken belicht. Sectoren waarmee al enige tijd ervaring is opgedaan, zoals de telecommunicatie en openbaar vervoer, sectoren die zich in een turbulente fase bevinden zoals de energie, gezondheidszorg, en de financiële sector en sectoren die momenteel een meer gestage ontwikkeling doormaken, zoals de sociale zekerheid, woningmarkt en de arbeidsmarkt. Ook sectoren die aan de vooravond staan van de introductie van meer marktwerking, zoals water en het onderwijs, komen in dit dossier aan bod. Experts belichten de marktwerking vanuit verschillende perspectieven: naast de economie is er ook aandacht voor de technologie en politiek. Een rijk gekleurd palet waarin niet alleen wordt terug gekeken, maar ook de stand van zaken wordt geïnventariseerd en lijnen voor de (nabije) toekomst worden uitgezet. Ik hoop dat dit dossier voor u een bron van inspiratie is.